

UDK 37:355.23(497.1+497.12)

1.04 Strokovni članek

Prejeto: 9. 8. 2021

Tomaž Teropšič*

***Med spomini in materialnimi ostanki
Pitomac Tomaž Teropšič v pehotni ŠRO
Ljubljana - Šentvid in njegova zgodba***

Med spomini in materialnimi ostanki

*Pitomac Tomaž Teropšič v pehotni ŠRO Ljubljana -
Šentvid in njegova zgodba*

Izvleček

Avtor v pretežni meri na osnovi spominskega gradiva in ohranjenega dokumentarnega gradiva iz osebne arhiva opisuje svoje vojaško usposabljanje v Jugoslovanski ljudski armadi. Najprej je v gimnaziji poslušal predavanja iz predmeta obramba in zaščita. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je poslušal predavanja iz predmeta temelji splošnega ljudskega odpora SFRJ I. in II. Po končanem študiju je avtor nadaljeval vojaško usposabljanje kot pitomac Šole za rezervne oficirje Jugoslovanske ljudske armade v Šentvidu pri Ljubljani, ki jo je uspešno končal. Pehotna šola ga je usposobila za komandirja voda in mu dala znanje za uspešno vodenje pehotnega voda.

Abstract

Avtor v pretežni meri na osnovi spominskega gradiva in ohranjenega dokumentarnega gradiva iz osebne arhiva opisuje svoje vojaško usposabljanje v Jugoslovanski ljudski armadi. Najprej je v gimnaziji poslušal predavanja iz predmeta obramba in zaščita. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je poslušal predavanja iz predmeta temelji splošnega ljudskega odpora SFRJ I. in II. Po končanem študiju je avtor nadaljeval vojaško usposabljanje kot pitomac Šole za rezervne oficirje Jugoslovanske ljudske armade v Šentvidu pri Ljubljani, ki jo je uspešno končal. Pehotna šola ga je usposobila za komandirja voda in mu dala znanje za uspešno vodenje pehotnega voda.

Ključne besede: Vojaško šolstvo, Šola rezervnih oficirjev, Jugoslovanska ljudska armada, vojaški nabor, kasarna Boris Kidrič Ljubljana, Teritorialna obramba.

* dr. Tomaž Teropšič, kustos dokumentalist, vojni in vojaški zgodovinar, Posavski muzej Brežice, e-pošta: tomaz.teropsic@guest.arnes.si

Key words: Vojaško šolstvo, Šola rezervnih oficirjev, Jugoslovanska ljudska armada, vojaški nabor, kasarna Boris Kidrič Ljubljana, Teritorialna obramba.

V preteklosti je bilo na slovenskih tleh veliko oboroženih spopadov in vojn. Naši dedki in očetje pa so bili udeleženci teh vojn v 20. stoletju. Prvi so bili udeleženci 1. svetovne vojne¹ in morda še 2. svetovne vojne, slednji pa 2. svetovne vojne. Moji sorodniki in prijatelji, rojeni po 2. svetovni vojni, pa smo živeli v miru. Omenjeno stanje nam je v veliki meri omogočalo brezskrbno otroštvo, možnost brezplačnega šolanja in ustvarjanje kariere. In večina od nas se je tega vse premalo zavedala. Menili smo, da je vse to in še marsikaj drugega samoumevno. Nismo pa se zavedali, da so vojne bile in so sestavni del življenja. Na žalost tudi moje oz.

*Pitomac mlađi vodnik JLA
Tomaž Teropšič na dopustu
v Brežicah oktobra 1984
(osebni arhiv).*

naše generacije, ki je morala prijeti za orožje in leta 1991 v osamosvojitveni vojni Slovenije vojaško obraniti mlado državo Republiko Slovenijo in rezultate osamosvojitvenih procesov.

Po literaturi lahko oborožene spopade in vojne spremljamo zelo daleč nazaj v zgodovino. V minulem stoletju pa so bile na slovenskih tleh kar tri vojne vihre. In vsakič je slovenski narod uspešno opravil izpit iz obrambe domovine. Da mu je to uspelo, gre velika zasluga mnogim hrabrim vojakom, podčastnikom in častnikom ter vsem tistim, ki so pri tem na razne načine pomagali. In vsi ti bojovníki imajo svoje zgodbe, ki jih je vredno zapisati. Zato je pred vami širše zapisana zgodba ponosnega brežiškega teritorialca Tomaža Teropšiča iz časa vojaškega usposabljanja.

Z uniformo² sem se srečal že takoj ob rojstvu, saj je bil moj oče Jože miličnik in je upokojitev dočakal kot komandir postaje milice v Brežicah.

- 1 V starejših časopisih se pojavljata izraza *ta velika vojna* ali pa le *velika vojna*, marsikdaj pa naletimo tudi na izraz *prva vojna*.
- 2 Tomaž Teropšič, Rezervni poročnik Tomaž Teropšič. Dr. Tomaž Teropšič, V uniformi maskirnih barv. Življenjepisi visokih častnikov Slovenske vojske iz Posavja. Zbornik vojaških življenjepisov. Brežice 2013, str. 235–246.

Moja prva uniforma je bila pionirska. Dobil sem jo, ko so me vključili v pionirsko organizacijo v osnovni šoli na Bizeljskem. Na proslavi ob sprejemu v pionirsko organizacijo so mi okoli vratu zavezali rdečo trikotno rutico, na glavo pa posadili modro titovko z majhno plastično rdečo zvezdo. Drugo uniformo sem dobil oz. kupil, ko sem se leta 1969 v Brežicah³ vključil v Zvezo tabornikov Slovenije. Taborniški odred Matije Gubca v Brežicah je bila organizacija, meni pisana na kožo. V njej sem se odlično počutil, imel veliko prijateljev in se veliko naučil. To so bili časi, ko smo bili pripravljeni za skupnost in prijatelje marsikaj (brezplačno) narediti. Nekaj teh izkušenj in znanja mi je pozneje v življenju prišlo še kako prav. Najbolj viden zunanji znak vsakega tabornika je bil kroj (tabornikova uniforma) s trikotno ovratno ruto. Barva kroja je bila zelena oziroma modra za pomorce. Najprej sem nosil zeleni kroj z rdečo pa z zeleno, nato le še z modro ruto. Pozneje sem nosil le še modri kroj z vsemi pripadajočimi oznakami, ki jih ni bilo malo. Veliko sem ga nosil in bil nanj ponosen. Še danes ju hranim v omari s številnimi drugimi uniformami.

V drugem polletju drugega razreda splošne gimnazije v Brežicah smo imeli dijaki in dijakinje predmet obramba in zaščita. Predaval nam je upokojeni oficir Jugoslovanske ljudske armade. Bilo je veliko teorije in malo prakse. Prislужil sem si odlično oceno.⁴ Podobna predavanja smo imeli na Filozofski fakulteti v Ljubljani v prvem in drugem letniku. Predmet so poimenovali Temelji splošnega ljudskega odpora SFRJ I. in II. Dve uri na teden je predaval aktivni visoki oficir JLA.⁵ *Obuko*⁶ smo imeli samo študentje med počitnicami po prvem letniku v vojašnici JLA v vojni pošti 2507 na Velikih Blokah. Vojaško usposabljanje je trajalo šestnajst dni in je bilo obvezno. Po usposabljanju si dobil potrdilo o končanem usposabljanju za pridobitev vojaškega znanja in veščin.⁷ Po prihodu v vojašnico

- 3 Zveza taborniških organizacij Jugoslavije, Zveza tabornikov Slovenije. Članska izkaznica štev. 67540 Tomaža Teropšiča iz Taborniškega odreda Matije Gubca iz Brežic, str. 2. Dokument je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.
- 4 Socialistična federativna republika Jugoslavija, Socialistična republika Slovenija. Šolski center Brežice, Gimnazija Brežice. Obvestilo o uspehu v I. polletju šolskega leta 1975/76 Tomaža Teropšiča; Socialistična federativna republika Jugoslavija, Socialistična republika Slovenija. Šolski center Brežice, Gimnazija Brežice. Letno spričevalo šolskega leta 1975/76 Tomaža Teropšiča. V tem šolskem letu je obiskoval 2.A razred. Dokumenta sta iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.
- 5 Univerza v Ljubljani, Indeks Tomaža Teropšiča, str. 2 in 3, 6–9, 12 in 13 ter 43 in 44; Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Potrdilo o opravljenih izpitih. V Ljubljani, dne 2. 3. 1984. Oba dokumenta sta iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča. Predavatelj je želel imeti red, mir in disciplino v predavalnici. S pretiranim poudarjanjem navedenega je prišel v spor s študenti. Obe strani sta pri tem *kazali mišice*. Tako mi je v precej slabem spominu ostalo opravljanje izpita TSLO II leta 1980.
- 6 Vojaško usposabljanje. V prispevku sem uporabil precej izrazov v srbohrvaškem jeziku, ki je bil tedaj uradni jezik v JLA tudi zato, da se bralci prispevka seznanijo z izrazi, ki smo jih uporabljali v tistem času.
- 7 Uverenje o završeni obuci za sticanje vojnih znanja i veština. Velike Bloke, 24. 7. 1979. Potrdilo je izdal JNA, Vojna pošta br. 2507 Velike Bloke. Pod potrdilo se je podpisal komandant, kapetan I. klase Momčilo Mikić. Na potrdilu je sredinsko natisnjen znak Opštenarodna odbrana Omladinske nastave jedinice. Dokument je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

UVERENJE

O ZAVRŠENOJ OBUCI ZA STICANJE VOJNIH ZNANJA I VEŠTINA

TEROPŠIČ TOMAŽ roden 22.12.1958.
(prezime i ime) (dan, mesec i godina rođenja)

u BREŽICE, BREŽICE
(mesto i opština rođenja)

Redni broj pod kojim se obveznik vodi u Spisku obveznika obuke za sticanje vojnih znanja i veština 7.

Završio je obuku iz vojnih znanja i veština u Vojnoj pošti 2507
V. Bloke od 09. 07. do 25. 07. 1979 god

Datum 24. 07. 1979.

KOMANDANT
Kapetan I klase
Mikić Mončilo

Mikić Mončilo

Potrdilo JLA študentu Tomažu Teropšiču iz Brežice o vojaškem usposabljanju iz leta 1979 (osebni arhiv).

so nas namestili v hangarje, kjer smo bivali. Oblekli so nas v uniforme SMB⁸ in oborožili. Nato so nas desetarji⁹ urili oz. pehotno usposabljali.

V obravnavanem obdobju je bil vojaški rok obvezen in je trajal 15 mesecev,¹⁰ a seveda z nekaterimi izjemami. Sodeč po ohranjeni zabeležki v moji vojaški knjižici JLA, so me v vojaški evidenci Skupščine občine Brežice vodili že od 16. januarja 1975 kot obveznika nabornika.¹¹ Vojaško knjižico pa je Občina Brežice izdala 3. septembra 1975. Po prihodu v vojašnico leta 1984 so nas fotografirali in doprsne črno bele fotografije nalepili v naše vojaške knjižice.¹² Še pred tem sem stopil pred Regrutno komisijo Komande vojnog okruha Ljubljana v prostorih Doma JNA v Brežicah. Rekruti¹³ smo stali v spodnjicah pred tričlansko komisijo in

8 Sivo maslinasta boja, kar smo Slovenci prevajali kot sivo zelena barva.

9 Desetniki. Bili so poveljniki odeljenj oz. oddelkov.

10 Če si bil v delovnem razmerju, ti je delovni staž miroval, nisi pa imel pravice do pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter plače. Imel si pravico do 15-dnevnega rednega dopusta in druge odsotnosti v času služenja v JLA.

11 Socijalistična federativna republika Jugoslavija. Vojaška knjižica Tomaža Teropšiča. Serija AP številka 00315, str. 16 (dalje: Vojaška knjižica Teropšič). Knjižico so v slovenskem jeziku natisnili v vojni štampariji Beograd, Generala Ždanova 40b. Dokument je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

12 Vojaška knjižica Teropšič, str. 4 in 1.

13 Regrut oz. po slovensko rekrut je nabornik oz. vojaški novinec. Vojske z rekruti popolnjujejo svoje enote.

Vojaška knjižica Tomaža Teropiča (osebni arhiv).

odgovarjali na kratka vprašanja o svojem zdravju in socialnem položaju. Komisijo je vodil oficir JLA, zraven pa sta bila še vojaški zdravnik in predstavnik oddelka za ljudsko obrambo lokalne skupnosti. Potrdili so me za sposobnega in 10. novembra 1976 v mojo vojaško knjižico pritisnili žig *sposoben za službo v JLA*. Zraven so pripisali *pešadija*.¹⁴ V kasnejših letih so v knjižico pooblaščen osebe vpisovale še podatke o služenju vojaškega roka, usposobljenosti, napredovanjih, vojaških vajah, udeležbi v vojni, vojnem razporedu in drugo.¹⁵

Navadno je bilo tako, da si po končani srednji oz. poklicni šoli in ko si postal polnoleten bil vpoklican na služenje vojaškega roka v zvezno vojsko Jugoslovensko narodno armijo (JNA) oziroma JLA (po slovensko). Študentje smo lahko za čas rednega študija prelagali služenje vojaškega roka. Treba je bilo vložiti zahtevek za odlog služenja vojaškega roka na oddelek za ljudsko obrambo matične

¹⁴ Vojaška knjižica Teropič, str. 5.

¹⁵ Bojan Kuntarič in Polde Kožar sta leta 1989 napisala brošuro Naborniku na pot. Brošura je bila namenjena predvsem nabornikom, ki naj bi jo prejeli ob vpisu v vojaško evidenco. Brošura je zanimiva in zelo uporabna, saj nabornikom in tudi drugim na zgoščen način podaja osnovne informacije od nabora naprej. V njej je veliko uporabnih podatkov o JLA, činih Oboroženih sil SFRJ, odnosih v JLA, šoli rezervnih oficirjev in orožju v JLA. Škoda, da taka brošura ni obstajala takrat, ko sem bil jaz nabornik.

občine. Če si izpolnjeval pogoje, so ti izstavili odločbo, ti pa si nato moral vsako leto na omenjeni organ poslati potrdilo o vpisu v nov letnik. Iz moje odločbe: »... v upravni zadevi odložitve služenja vojaškega roka, izdal odločbo. Ugodi se zahtevku obveznika-nabornika Teropšič Tomažu in se mu odloži služenje vojaškega roka do 30/9-1979. Obrazložitev: Obveznik-nabornik Teropšič Tomaž je vložil zahtevo za odložitev služenja vojaškega roka zaradi šolanja in priložil potrdilo šole iz katerega je razvidno, da je v šolskem letu 1978/79 redni študent na Fakulteti za zgodovino v Ljubljani. S tem je dokazano, da stranka dejansko izpolnjuje pogoje iz 3. točke prvega odstavka 36. člena Zakona o vojaški obveznosti, zato je na podlagi navedenega zakona iz prve točke 141. člena ZUP odloženo kakor v izreku.«¹⁶

Po končanem študiju pa se je bilo treba na isti organ obrniti s pisno prošnjo za skrajšanje vojaškega roka v JLA in zraven priložiti fotokopijo diplome. Z izstavitvijo odločbe se ti je določil vojaški rok v trajanju enega leta. Iz odločbe: »Odločba. Ugodi se vlogi Teropšič Tomažu in se mu določi vojaški rok v trajanju enega leta. Obrazložitev: Stranka je z vlogo z dne 7/3-1984, ki pa je zavedena pri tuk. sekretariatu, dne 9/3-1984, zaradi določitve vojaškega roka v trajanju enega leta, zaradi končane Filozofske fakultete v Ljubljani, diploma Univerze »Edvard Kardelj« Ljubljana, št. 49/83-84 z dne 7/10-1983. Po določilih 1. točke, 2. odstavka, 32. člena Zakona o voj. obveznosti (Ur. list SFRJ, št. 36/80) traja vojaški rok 12 mesecev za obveznike-nabornike, ki so do dneva uveljavitve novega Zakona o voj. obveznosti končali fakulteto oziroma drugo visoko ali višjo šolo ali, ki se na dan uveljavitve tega zakona šola na fakulteti oziroma drugi visoki ali višji šoli kot tudi na tretji stopnji (podiplomski študij), služi vojaški rok pod pogoji, ki so predpisani v 1. točki, drugega odstavka, 32. člena ter v 3. točki prvega in drugega ter tretjega odstavka, 36. člena Zakona o vojaški obveznosti (Ur. list SFRJ, št. 22/74). Na podlagi tega, ker je imenovani Teropšič Tomaž končal Filozofsko fakulteto v Ljubljani in se mu prizna visoka izobrazba ter naziv »profesor zgodovine in diplomirani etnolog«. S tem izpolnjuje vse pogoje citiranega zakona o voj. obveznosti in je bilo odločiti kot je navedeno v izreku te odločbe.«¹⁷

Iz zgodovine in etnologije sem konec leta 1983 diplomiral na Filozofski fakulteti Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in že 7. novembra istega leta vložil prošnjo za vpoklic na služenje vojaškega roka v JLA na Sekretariat za ljudsko obrambo Skupščine občine Brežice. V njej sem zapisal prošnjo za vpoklic na služenje vojaškega roka v pehotni šoli za rezervne oficirje v spomladanskem roku.¹⁸ Da sem kandidat za ŠRO JLA sem že dolgo vedel, pa še sekretarka Rumica To-

16 Socialistična republika Slovenija, Skupščina občine Brežice, Oddelek za ljudsko obrambo. Odločba Teropšič Tomažu števil. 823/56 z dne 1978-10-17. Dokument je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

17 Socialistična republika Slovenija, Občina Brežice, Sekretariat za ljudsko obrambo. Odločba Teropšič Tomažu števil. 824/39 z dne 23/3-1984. Dokument je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

18 Vloga Teropšič Tomaža na Sekretariat za LO Skupščine občine Brežice z dne 7. novembra 1983. Dokument je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

pić me je vedno, kadar me je srečala na ulici, nagovarjala z »mojo pitomac«.¹⁹ Vsi kandidati za rezervne oficirje so morali iti skozi vojaško *preverko*. Miličniki so na terenu preverjali podatke o kandidatih. *Preverka* o ustreznosti kandidatov je šla prek milice, matične krajevne skupnosti, mladinske in častniške organizacije. Starejši kolega iz častniške organizacije pa mi je dejal, da so v njegovem času *preverko* delali tudi vojaški varnostni organi. Povabili so ga na razgovor in mu postavili več vprašanj.²⁰

Leta 1971 so bile v Jugoslaviji velike vojaške vaje pod imenom Svoboda 71. Po vajah so politične in vojaške oblasti veliko pozornost posvetile kadrovske problematiki slovenskih partizanskih enot.²¹ Za razporeditev v partizanske enote je iz šol za rezervne oficirje letno prihajalo premalo oficirjev. To je pomenilo, da v partizanskih enotah niso bili popolnjeni poveljniški položaji. Rešitev nastale situacije se je začela kazati v letih 1972/73, ko se je pri poveljstvu IX. armade JLA začela oblikovati *nastavna četa*, s katero bi zagotovili kadrovske potrebe partizanskih enot Socialistične republike Slovenije po rezervnih oficirjih.²² Dejansko se je to zgodilo na začetku leta 1974, ko so v Šentvidu pri Ljubljani ustanovili pehotno šolo za rezervne oficirje (kot izpostavo enake šole v Bileći) in začeli poučevati prvo generacijo rezervnih oficirjev Slovenije. Namen šolanja je bil usposobiti slušatelje za rezervne starešine, ki se bodo zmožni samostojno odločati tudi v zapletenih vojnih razmerah. Predmetnik je bil sestavljen iz 11 predmetov, pri čemer je bil poudarek na oborožitvi s poukom streljanja, taktiki, metodiki, telesni pripravljenost, kamor so sodili tudi dolgi pohodi in redna telovadba. Pouk je trajal približno šest mesecev, sledili so izpiti, nato pa so s činom desetarja odšli v enote JLA, kjer so bili v vlogi poveljnikov oddelkov, večinoma vodov. Po končanem šolanju so bili razporejeni v rezervno sestavo partizanskih enot. Če so sklenili pogodbo, so se lahko zaposlili v JLA za določen čas, tisti, ki bi končali vojaško akademijo, pa za stalno. Kot civilni poklic so lahko opravljali poklic referenta za SLO in DS, pa tudi učitelja predmeta obramba in zaščita.²³

Leta 1975 so na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo odprli katedro za študij splošne ljudske obrambe v Ljubljani. Omenjeni študij na fakulteti je predstavljal pomemben vir za kadrovanje v Teritorialno obrambo Socialistične republike Slovenije, saj je postajalo delo na področju ljudske obrambe ne le družbeno zelo odgovorno, ampak tudi zelo zahtevno, zato so

19 Kadet oz. gojenec vojaške šole. Šolanje za rezervne častnike je trajalo 12 mesecev. Šest mesecev si bil v šoli, drugih šest mesecev pa na stažiranju v enoti kot poveljnik oddelka ali voda.

20 V spominu mi je ostal dogodek, povezan s *pitomcem* iz mojega voda v ŠRO JLA v Ljubljani. Po kakšnem mesecu dni v ŠRO smo izvedeli, da je en *pitomac* prišel v ŠRO po pomoti. Takoj je stekla *preverka* o njem v domačem kraju. Ker je *preverka* pozitivno prestal, je lahko ostal z nami in je šolanje uspešno zaključil.

21 Partizanske enote v Sloveniji po 2. svetovni vojni so bile predhodnice enot Teritorialne obrambe Socialistične republike Slovenije.

22 S šolanjem se je želelo zagotoviti reden letni dotok 180 rezervnih oficirjev.

23 Boris Bolfek, Teritorialna obramba 1968–1990. Magistrsko delo. Filozofska fakulteta, Ljubljana 2009, str. 96.

Znak šole rezervnih oficirjev pehote JLA iz leta 1984 (osebni arhiv).

družbenopolitične skupnosti za to smer študija namenjale večje število štipendij. Konec istega leta je vrata odprla tudi vojaška gimnazija Franc Rozman – Stane v Ljubljani.

Šola rezervnih oficirjev pehote v Bileći je bila ena od učnih ustanov JLA za usposabljanje *pitomcev* – bodočih rezervnih oficirjev oboroženih sil Jugoslavije. Delovati je začela 1. oktobra 1956 s šolanjem 11. klase. Prejšnje generacije so se šolale v Bitoli, Vipavi, Novem mestu in Sarajevu.²⁴

Po končanem šolanju na fakulteti sem moral v skladu z zakonodajo kot nabornik odslužiti enoletni vojaški rok v JLA. Starejši brat Mitja²⁵ je že precej pred menoj (45. klasa) uspešno končal pehotno šolo za rezervne ofi-

cirje (PŠRO) JLA v Bileći v Bosni in Hercegovini. Po nepisanem pravilu sem torej jaz bil kandidat za pehotno ŠRO v Ljubljani. V njej sem bil od začetka aprila do konca oktobra 1984 (vojna pošta 1132/42 Ljubljana).²⁶ Vojašnica Borisa Kidriča je bila v Šentvidu pri Ljubljani, v njej pa 14. PPP²⁷ (pešadijski proletarski puk). Bil sem *pitomac NPC* (nastavno pitomačke čete²⁸) 79. klase²⁹ ŠRO JLA. Komandant kasarne je bil podpolkovnik Jovo Uzelac, major Slobodan Lukić pa namestnik komandanta za politično delo.

Pehotna šola za rezervne oficirje v Sloveniji je bila v kasarni³⁰ Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani. Bila je na širšem območju nekdanjih škofovih zavodov. Po 2. svetovni vojni so te prostore spremenili v vojašnico in zgradili precej novih stavb za potrebe vojske.

Šola je delovala od leta 1974 do leta 1987. Šola je bila 1. četa pehotnega bataljona. Četa je bila sestavljena iz treh vodov. Prvi komandir čete je bil poročnik

24 Več o šoli v: Škola rezervnih oficirjev pešadije Bileća. Svetlost Sarajevo Štamparija – Trebinje, 1984 in Vasja Butina, Bilečanec Vasja. Ob 60. obletnici ustanovitve PŠRO v Bileći. Vasja Butina samozaložba, Ljubljana 2016, 240 str.

25 Mitja Teropšič je vojaško kariero začel kot nabornik in pitomac v Bileći v Bosni in Hercegovini v pehotni šoli za rezervne oficirje Jugoslovanske ljudske armade in jo končal, ko se je leta 2009 upokojil v činu polkovnika Slovenske vojske, potem ko je skoraj 35 let opravljal različne vojaške dolžnosti od pitomca do vojaškega starešine in poveljnika.

26 Vojaška knjižica Teropšič, str. 7.

27 Pehotni proletarski polk.

28 Slovenci smo to prevajali kot učno pitomska četa.

29 Klasa se prevaja kot razred, v tem primeru gre za 79. generacijo.

30 Vojašnica.

Anton Tovornik. Komandir 1. voda je bil podporočnik Željko Svržnjak, komandir 2. voda podporočnik Momir Bulatović in 3. voda podporočnik Milutin Otašević. Četni starešina je bil stari vodnik Mehmed Jusić. Za Tovornikom so bili komandirji čete Djordje Petrović, Alojz Vertič in Vinko Pandurević.³¹

ŠRO v Ljubljani je bil samo za *pitomce* iz Slovenije, tudi komandirji oddelkov so bili Slovenci. V ŠRO v Ljubljani se je šolalo 13 generacij *pitomcev*, kar znese okoli 1300 rezervnih oficirjev. Komandir čete je bil Slovenec, poročnik Alojz Vertič, komandir prvega voda je bil bosanski Hrvat, podporočnik Tihomir Blaškić, komandir drugega voda je bil Hrvat iz Dalmacije, poročnik Josip Jeličić, tretjega pa bosanski Srb, poročnik Vinko Pandurević. Dodelili so me drugemu oddelku drugega voda NPC, ki mu je poveljeval Slovenec *pitomac* desetar Janez Sodržnik. 6. aprila 1984 sem vstopil v vojsko in 21. aprila že podal *zakletvo*.³² Svečana obaveza (prisega) se je glasila: »*Ja (ime i prezime) svečano se obavezujem da ću braniti nezavisnost; ustavni poredak, nepovredivost i celokupnost Socijalističke federativne republike Jugoslavije i da ću čuvati i razvijati bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti. Uvek ću savesno i disciplinovano izvršavati obaveze i dužnosti branio-ca svoje samoupravne socijalističke domovine i biti spreman da se borim za njenu slobodu i čast, ne žaleći da u toj borbi dam i svoj život.*«³³ Mladi vojaki celotne vojašnice smo prisegli na velikem postrojitenem prostoru levo od glavnega vhoda. Bil je kulturni program in bili so govori. Seveda so bili na prisego povabljeni starši in sorodniki mladih vojakov. Tudi moji so se pripeljali iz Brežic, zraven je bilo moje dekle. Bil sem jih vesel, še posebej dekleta. Na odru je nekdo bral prisego po delih, mi pa smo za njim ponavljali. Nato se je vse odvijalo v okviru matične enote. Prebrali so tvoje ime in priimek, pristopil si k svečano pogrnjeni mizi za podpis, vojaško pozdravil z roko, se podpisal in rokoval s komandirjem čete, ki ti je izročil natisnjeno prisego. Temu je sledil prost izhod v mesto do večera. To je bil moj prvi izhod v mesto od prihoda v vojašnico.

In sedaj nekaj po mojem spominu oz. pripovedovanju drugih stažistov o šoli.³⁴ Vojašnica je bila seveda ograjena z žičnato mrežo, na več stražarskih mestih

31 Janez Kavar, Vojaška pošta 3215 Bileća. Združenje vojaških gornikov Slovenije, Bohinjska Bela 2018, str. 20 in 22. Pri zbiranju podatkov o šoli so mi pomagali še visoki častniki Slovenske vojske Vasilije Maraš, Marjan Grabnar, Vlado Žgeč, Miran Fišer, Miha Butara, Peter Marendič in Venčeslav Ogrinc, za kar se jim zahvaljujem.

32 Prisega.

33 Svečana obaveza, Jugoslovenska narodna armija, Ljubljana, 21. 4. 1984. Dokument je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

34 Nekaj podatkov pa sem črpal še iz ohranjenega podsetnika (opomnika) *pitomca* desetarja Tomaža Teropšiča iz ŠRO Ljubljana iz leta 1984. *Pitomci* nismo dobili armadnih delovnih blokov oz. beležk, zato smo uporabljali civilne. Jaz sem za podsetnik uporabljal poslovni dnevnik 1982 Zavarovalne skupnosti Triglav. Vanj sem pisal podsetnike za izvođenje nastave, ki jih je odobral poročnik Jeličić Josip. Vpisal sem pet podsetnikov v povprečju s po 15–16 strani s prilogami. V začetku podsetnika so naslovi *pitomcev*, na koncu pa razne zabeležke o šoli in njenih akterjih iz let 2004 in 2005. Z druge strani poslovnega dnevnika oz. podsetnika so razne zabeležke o izvajanju povelj in podsetnik komandira streljačkov odeljenja Tomaža Teropšič iz ZTV Udar 84. Dokument je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

so bile stražarske utice, v njej pa oboroženi vojaki stražarji. Stražarske utice so bile lesene, prebarvane v sivo zeleno barvo z obvezno trobojnico z rdečo petokrako zvezdo. Na glavni *kapiji*³⁵ nas je takoj levo od vhoda, pred stavbo poveljstva polka *pričakal* doprsni kip revolucionarja Borisa Kidriča. Desno od vhoda je bila novodobna, nizko pritlična stavba. Namenjena je bila prijavnici, prostoru za obiske in stražo, pa tudi prostor za pridržanje. Na steni je bila pritrjena plastična telefonska govorilnica s telefonskim aparatom na kovance, ki je bila kar dosti v uporabi. Sam sem jo zelo malo koristil. Levo od vhoda sta bili prav tako novejši stavbi. V prvi je bilo poveljstvo vojašnice, v drugi precej večji in dvonadstropni stavbi pa so bili *plavci*.³⁶ V tistem kotu vojašnice je bil še stacionar.³⁷ V starih stavbah sta bila nastanjena bataljona *tehničarjev* in vojaške policije, v novi stavbi pa bataljon pehote. V kleti nove stavbe so bila skladišča streliva, vojaške opreme in kopalnica s tuši, v pritličju prostori voda netrzajnih topov, *pitomački klub* in kuhinja z jedilnico, v prvem nadstropju so bili prostori *pitomačke čete*, nad nami je bila pehota. V prizidku stavbe spodaj je bila kantina.³⁸ Zraven je bilo manjše asfaltirano športno igrišče s koši za košarko in goli za nogomet. Za prijavnico je bilo več velikih in dolgih stavb, v njih so bila razna skladišča. Zraven je bil manjši travnato peščen poligon z vojaškimi ovirami. Na sredi vojašnice pa je bil večji večnamenski prostor za postroj vojakov. Vojašnica je bila vsaj z dveh strani obdana z naseljem privatnih hiš, preostalo so pokrivalo njive.

Prostori NPCČ so bili v 1. nadstropju velike dvonadstropne stavbe, ki je bila namensko zgrajena po 2. svetovni vojni za potrebe vojske. Do *pitomačke čete* si prišel po širokih betonskih stopnicah, ki so vodile v nadstropje višje. Z desne strani je bila velika leseno-steklena pregrada z veliki dvojnimi nihajnimi vrati. Nad vrati je bil na steklu velik napis NPCČ. Z leve strani dolgega in širokega hodnika je bil velik sanitarni blok in *pitomačke spalnice*, z desne strani pa oficirske pisarne, učilnica in skladišča. Na začetku hodnika je bil velik balkon s kovinsko ograjo. Tu smo se *pitomci* v glavnem zadrževali v odmorih med predavanji, bil pa je tudi prostor za kadilce. Hodnik je bil prostor za *soške*³⁹ z orožjem, kovinske kasete *pitomcev* in prostor za postroj pred organiziranim skupinskim odhodom na zajtrk in tudi za večino drugih aktivnosti v enoti. Kovinska kasete⁴⁰ je bila namenjena za shranjevanje uniforme, vojaške opreme, pribora za higieno ... Kasete je imela dva kovinska predala. Eden je služil za pribor za šivanje in pisma, ki smo jih prejeli od svojih deklet. V sanitarnem bloku so bila velika betonska korita za obvezno jutranje in večerno umivanje nog, po potrebi tudi škornjev, vojaške opreme ... Umivalniki za umivanje obraza in britje so bili keramični. V spominu imam, da

35 Vrata oz. vhod.

36 Pripadniki vojnega letalstva in protizračne obrambe JLA.

37 Vojaška ambulanta.

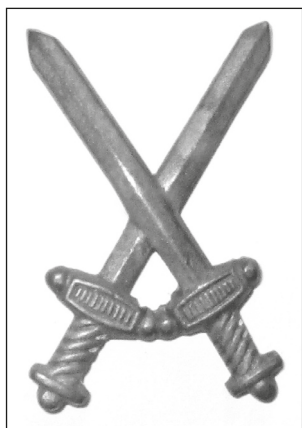
38 Vojaški bife, kjer smo imeli na voljo cigarete, brezalkoholne pijače, kavo ter napolitanke in čokolade. Cantina se prevaja kot vinotoč, tudi klet.

39 Stojala.

40 Omarica, ki si jo lahko zaklenil.

smo imeli na voljo le hladno vodo. Tuširali smo se v kleti enkrat tedensko, v veliki skupni kopalnici z več stropnimi tuši, kjer smo imeli na voljo toplo vodo. Stranišča so bila pregrajena z zidnimi pregradami, a brez vrat. Tu sem se prvič v življenju srečal s *čučavci* oz. straniščem brez školjke s pokrovom, po domače bi temu lahko rekli »stranišče na štrbunk«. Vsak vod je imel svojo spalnico, pravzaprav dve spalnici, ki sta bili veliki in svetli. Ogrevali so jih z radiatorji. Vsak *pitomac* je imel svojo sestavljivo kovinsko posteljo, ni pa bilo dvonadstropnih postelj oz. pogradov. Komandirji oddelkov so bili pitomci vodniki in so spali v isti spalnici z nami. Učilnica je bila velika in svetla, a skromno opremljena. Imela je zgolj šolske klopi in stole ter stensko tablo in krede. Četa je imela v kleti stavbe skladišče streliva in skupne opreme.

Ob prihodu v vojašnico so nas najprej postrigli na kratko. Za zelo kratko postrizene lase so nam dejali, da je to po *peesu* (PS OS).⁴¹ S to kratico smo se potem ves čas vojaškega roka pogosto srečevali. Tu je nastopila marsikatera komična situacija, saj se tisti, ki so prišli v vojašnico z dolgimi lasmi, po striženju niso več prepoznali. Ampak to ni bil največji problem. Problem je bilo sonce. Ker ušesa in koža zaradi dolgih las več let niso videli sonca, je bilo normalno, da so bili zelo občutljivi oz. ranljivi. Kar nekaj *pitomcev* sem videl, ki so na dolгих pohodih po

Znak *pitomcev* šole rezervnih oficirjev JLA. Prekrižana kovinska meča zlato rumene barve dimenzije 25 x 15 mm (osebni arhiv).

soncu imeli ušesa razpokana do krvi. Nato smo se skupinsko goli tuširali ter prejeli uniforme in opremo. Z odvzemanjem oz. dodajanjem posameznih delov uniforme si dobil poletno (letno) oz. zimsko uniformo. Zraven smo dobili tri komplete kovinskih oznak *pitomcev* ŠRO. To sta bila dva prekrižana meča zlate barve. Ljubkovalno smo jih imenovali *mačiči*. Nosili so se na konicah ovratnikov zgornjih zunanjih delov oblačil (vetrovka, suknjič, srajca). Bili so iskano blago, zato smo morali biti zelo pozorni, da nam jih ne ukradejo. Izdelovala jih je Aurea Celje, na uniformo se je oznaka pripenjala z vijakom in okroglo matico.

Prejeli smo kapo, suknjič, hlače, srajco, kravato, vetrovko, pas za hlače, pas z oprtnikom, nogavice, čevlje, škornje, rokavice, podkapo, pulover in perilo. Uniformi smo rekli bojna uniforma. Uporabljali smo jo za izhod v mesto (izlazna uniforma, ki smo ji tudi rekli gradska) in razne svečanosti. Praviloma je bil to nov, še ne nošen komplet. Za delo v vojašnici in na terenu smo imeli službeno uniformo, ki je bila slabše ohranjena. Namesto vetrovke smo uporabljali

41 Pravilo službe oružanih snaga. Pravilnik, s katerim so se urejevali odnosi v oboroženih silah SFRJ.

oficirski šinjel⁴² in srajco imenovano, poligonka. Vse je bilo v sivo zeleni barvi, razen pasu in obutve.

Kapa je bila titovka z vezeno rdečo zvezdo. Suknjič (bluza) je imel več našitih zunanjih in notranjih žepov, zapenjal se je sredinsko s plastičnimi gumbi z zvezdo. Na ramenih sta bili snemljivi naramki (epoleti), nanje smo ob napredovanjih lastnoročno šivali rdeče trakove. Kravata se je zapenjala z elastiko. Rokavice, podkapa in pulover smo radi nosili ob mrzlih dneh. Vetrovka je bila podložena, imela je pas, več žepov in snemljivo kapuco. Podloga je bila prav tako snemljiva. Pas za hlače je bil rjave barve, prav tako tudi pas z oprtniki (kaiš za pantalone in opasač sa uprtačem). Slednji se je nosil prek zgornjega zunanjega dela uniforme. Srajc in spodnjega perila smo dobili dva kompleta. Spodnjice smo dobili dolge in kratke, bile so iz platna sivo zelene barve. Dolge spodnjice so se zavezovale s platnenimi trakovi zgoraj in spodaj. Spodnje perilo in srajce smo dajali enkrat tedensko v pranje. Po pranju smo perilo dobili nazaj. Starejši vojaki so nam ga razdeljevali in se pri tem marsikdaj izživljali. Manjši *pitomac* je dobil večje številke in obratno. Zgodilo se je tudi, da smo dobili perilo sicer oprano, a raztrgano oz. s precejšnjimi luknjami v platnenih spodnjicah. To je bil *hec*, ko so nekatere žene videle svoje može v takih spodnjicah *na nočenu*⁴³ v bližnji gostilni. Čevlji z vezalkami so bili novi, črni in smo jih redko nosili, navadno ob izhodih v mesto. K čevljem smo nosili kratke nogavice SMB. Škornji (cipele sa povišenim saricama) so bili črne barve in zelo kvalitetni, saj smo bili v njih zelo veliko časa. Nogavice za škornje so bile tanke in debele dokolenke, zelo kvalitetne in trpežne. Pižama je bila dvodelna, iz platna svetlo modre barve. V prostem času, na voljo ga je bilo malo, smo v četi nosili plastično gumijaste natikače.

Kmalu smo prejeli osebno oborožitev in pripadajočo opremo. Dobili smo dolgocevno orožje, čelado (šlem M59), bojni nahrbtnik z maskirnim šotorskim krilom (borbeni ranac sa šatorskim krilom), transportno vrečo, ki smo ji pravili transportka, zaščitno masko, ABHO (atomska- biološko hemijsko obezbeđenje) komplet in zložljivo lopatko (ašovčič). *Zadolžil* sem avtomatsko puško 7,62 mm M70A, popularno imenovano kalašnikov (z zložljivim kopitom). Zraven si dobil še nož z nožnico, skupaj sta tvorila škarje za rezanje žičnih ovir, platneno torbico s štirimi (banana) okvirji za naboje, tromblonski nastavek in opremo za vzdrževanje puške (olje v kantici za olje in vrvica s svincem na koncu za čiščenje cevi). Orožje, ki smo ga *pitomci* prejeli, je bilo kvalitetno, cevi so bile le minimalno nagrizene. Vsi v vodu smo prejeli oborožitev sistema kalašnikov, le najvišji in fizično najmočnejši *pitomci* so prejeli puškomitraljeze 7,9 mm M53. Bojni nahrbtnik je bil praktičen, v njem si med bojem nosil le najnujnejše stvari in bombe. Nosil si ga na hrbtu. Vse druge stvari si v času pohoda imel v transportni vreči. Na pohodu si nosil transportno vrečo na hrbtu, bojni nahrbtnik pa na prsih. Šotorsko krilo je bilo skupaj s čelado zelo priročno sredstvo proti padavinam, iz

42 Plašč. Bil je dolg in iz blaga ter imel obšive rdeče barve.

43 Če je prišla žena na obisk, si lahko dobil možnost, da sta skupaj prespala v Ljubljani.

več šotorskih kril in pripadajočih vrvic se je dalo sestaviti priročen šotor. Čelada je bila iz jekla, sivo zelene barve z rdečo zvezdo na prednji strani. Zapenjala se je s platneno kovinskim podbradnikom. Zaščitna maska M1 je služila za zaščito pred bojnimi strupi in se je nosila v torbici pod pazduho. Na voljo smo imeli še gumijaste zaščitne rokavice in zaščitni plašč. Zložljiva lopatka bi nam v boju bila verjetno bolj koristna, na terenu in pohodih pa smo jo sovražili. Če ne drugače, nas je lesen ročaj tolkel po nogi.⁴⁴ Komandirji oddelkov so namesto lopatk nosili na *opasaču* majhne sekire (sekirice). Vsa druga oborožitev in oprema je bila skupinska.

Po prihodu v armijo smo bili večkrat cepljeni. Glede na dejstvo, da ob vseh naporih in vremenskih nevšečnostih nisem zbolel, bi rekel, da je pomagalo. Seveda pa se je med vojaki na služenju vojaškega roka daleč od doma, deklet in žena na veliko govorilo o tem, da so nam v hrano dajali brom, da bi nam zmanjšali spolno slo.⁴⁵

Po svojih zapiskih iz ŠRO bom poskušal rekonstruirati razpored dnevnega časa delovnega dne. V soboto se je manj delalo, ker ni bilo oficirjev, so pa zato bili stažisti,⁴⁶ ki so imeli *zadolžitve* za nas. Nedelja je bila namenjena splošnem čiščenju prostorov po zajtrku, počitku in osebnim zadevam, tudi za dodatno utrjevanje gradiva in seveda *izlazu u grad* po 14. uri.

Vstajanje je bilo ob šesti uri zjutraj. Temu je sledilo pospravljanje postelje in spalnice, umivanje in priprava za zbor za zajtrk. Zajtrk je trajal od 6.20 do 7.20. Po zajtrku je bila telovadba, priprave na pouk, zbor, dvigovanje (jugoslovanske) zastave, branje ukazov za tekoči dan, jutranji pregled in informiranje (informisanje) vojakov. Čas od 8.10 do 14.45 je bil namenjen pouku z desetminutnimi odmori po vsaki šolski uri. Med 9.50 in 10.20 je bil veliki odmor in čas za malico. Zadnja ura je bila namenjena tudi drugim zadevam kot: čiščenje orožja in materialno tehničnih sredstev, raporti in službeni pogovori, analiza dopoldanskega dela in priprava za naslednji dan. *Pitomci* smo od vseh enot vojašnice jedli zadnji, in to navadno okoli 15. ure. Temu naj bi sledil popoldanski odmor in ob 16.50 spuščanje zastave. Od 17.00 do 18.35 je bil čas za popoldansko učenje in med 18.35 in 19.25 čas za večerjo. Med 19.30 in 20.30 smo na televiziji v *pitomačkem klubu* gledali tv-dnevnik. Po Dnevniku je bil prosti čas in vsaj v začetku smo ga *pitomci*

44 Šele nekaj let kasneje sem izvedel, da je JLA leta 1980 v svoje enote uvedel veliko bolj priročno zložljivo vojaško lopatko JLA ASMN M 80.

45 Na spletu še danes najdeš veliko spominov na omenjeno temo. Celo v Mladini 12. 2. 2002 so enega zapisali: »Legenda pravi, da so jim v hrano dajali brom, da bi lažje krotili svoje seksualne izpade, a to po pričevanju njihovih deklet ni preveč vplivalo na pokončnost in vzdržnost. Res pa je, da so svoje punce videli bolj poredko. Vseeno je bila to prostrana država, vojaški dopust pa redka dobrina.«

46 Pripravniki. To so bili komandirji oddelkov na služenju vojaškega roka eno generacijo pred nami in naši bodoči kolegi rezervni oficirji. Bili so na stažiranju in so praviloma imeli dva čina višje od nas. Drugo ime za stažista je bilo tudi – stažo.

*Drugi vod NPC ŠRO JLA, 79. klasa, junij 1984, Šentvid pri Ljubljani
(osebni arhiv).*

izkoristili za učenje. Tik pred 22. uro je bila priprava za spanje, delo redarjev in obhod prostorov dežurnih v enoti. Od 22. ure do 6. ure zjutraj je bil ukazan počitek. Pogasnile so se luči, za to so bili odgovorni dežurni v osnovnih enotah in njim nadrejeni v vojašnici. Izjema smo bili *pitomci*, ki smo se lahko učili v učilnici, in seveda razne *uzbune*,⁴⁷ ki pa jih ni bilo veliko.

V ŠRO smo poslušali predavanja iz enajstih predmetov. Poudarek je bil na vojaški tematiki, kot npr.: vojaška taktika, oborožitev s poudarkom na streljanju in vrsti drugih usposabljanj. Veliko časa je bilo namenjenega telesni pripravljenosti *pitomcev*. Snov je bila zgoščena in kvalitetno predavana. Največ so nam predavali oficirji iz čete. Seveda pa so nam predavali še oficirji iz drugih enot. Še posebej se spominjam dveh oficirjev, inženirca in abehajca. Na voljo smo imeli najnujnejše priročnike (priručnici i pravila) JLA za posamezne teme v srbohrvaškem jeziku.

Vse se začne s teorijo. Najprej smo poslušali predavanja, nato smo posredovano znanje ob pomoči raznih pravilnikov prenesli na papir v obliki opomnikov.⁴⁸ Naj jih naštejemo nekaj: *Podsetnik za izvođenje nastave iz gađanja* (Tema: Način

⁴⁷ Alarmi.

⁴⁸ Glej op. 34.

*Tekmovanje pitomcev ŠRO v razstavljanju in sestavljanju PAP miže.
Zeleni poligon kasarne Boris Kidrič v Šentvidu pri Ljubljani aprila 1984
(osebni arhiv).*

i pravila gađanja pokretnih ciljeva streljačkim naoružanjem), ... za izvođenje *na-*
stave iz taktičke obuke (Različne teme: Rad i postupci vojnika u borbi, Streljačko
odeljenje u odbrani, Ojačani streljački vod u odbrani ...) in še mnogo drugih. Deli
podsetnika so bili: glava, tema, cilj, *nastavna pitanja, metod rada, vreme rada,*
literatura, *tip časa, oblik rada, mesto rada i material.* Delo je bilo organizirano
tako, da smo se pitomci izmenjavali v vlogi vojakov in komandirjev oddelkov
in tako v praksi preizkušali znanje in sposobnosti, ki smo jih pridobili v učnem
procesu in ga bomo seveda morali znati uporabljati v drugem delu služenja voja-
škega roka, ko bomo po Jugoslaviji stažirali v enotah JLA. Teorijo smo preverjali v
praksi *na zelenom poligonu u krugu kasarne, na poligonu uz Savu* in na Toškem
čelu v okolici Ljubljane. Vrhunec praktičnega dela pouka je bilo večdnevno *lo-*
*gorovanje.*⁴⁹ Na njem smo dodatno utrjevali pridobljeno znanje in izvajali bojno
streljanje z orožjem, ki smo ga imeli na razpolago. Iz posebej prirejenega zaklona
smo metali ročne bombe. V vseh vremenski razmerah smo izvajali dolge pohode
in jurišali na nasprotnikove položaje v hribih. Preživeli smo močno sonce, veter,
dež in sneg, posledično s tem pa precej blata na poligonih. Še najbolj zoprno je
bilo v ledenem dežju in zelo napadalnem mrčesu. Tudi zaradi tega si bom dobro
zapomnil imena krajev Poček, Žerible in Bač v okolici Postojne in Pivke.

49 Taborjenje.

V učilnici vojašnice in na zelenem poligonu smo se seznanjali in usposabljali v boju z nožem, s pištolo, s pehotno oborožitvijo sistema kalašnikov, mitraljezom, z ročnim minometom, minometom, netrzajnim topom in različnimi bombami. *Obuka* je trajala pet mesecev, temu so sledili izpiti pred izpitno komisijo. Vlekli smo listke z vprašanji in nato nanja odgovarjali. Spominjam se, da sem izвлеkel vprašanje o *minah iznenadenja*.⁵⁰ Bil sem zelo vesel tega vprašanja, saj mi je tema zelo ustrezala. Ocenjujem, da sta bila tako teorija kot praksa v NPČ na primer- ni višini. Zato menim, da smo bili po uspešno opravljenih izpiti usposobljeni za komandirje pehotnih vodov. V vojaško šolo sem prišel naravnost s fakultete. Zaradi študentskega načina življenja sem bil kondicijsko slabše pripravljen. Prvi meseci *obuke* so bili zato zame precej naporni, a s pridobitvijo fizične moči se je zadeva spremenila in šolo sem končal zelo uspešno. V vojski sem približno vsaka dva meseca napredoval v činu. Junija sem postal *pitomac razvodnik*, avgusta *pitomac desetar*, novembra *pitomac mladi vodnik* in januarja 1985 še *pitomac vodnik*.⁵¹

Poveljevanje in delo v šoli je bilo, tako kot v vseh vojašnicah JLA, v srbohrva- škem jeziku, *pitomci* pa smo se med sabo pogovarjali v slovenskem jeziku.

V NPČ ni bilo kabinetnega pouka, saj šola sploh ni premogla kabineta, ki bi bil opremljen z učnimi pripomočki. Na voljo nismo imeli telovadnice. Ni bilo knji- žnice z različno vojaško literaturo niti se ne spominjam, da bi imeli na razpolago vojaško časopisje, kot npr. Naša obramba, Front in podobno. Ni bilo skupinskih ogledov vojaških filmov in nato razprav oz. komentarjev na določeno temo, še manj je bilo ogledov različnih kasarn po Sloveniji in drugod po Jugoslaviji. Ni bilo srečanj s predstavniki Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, katere po- tencialni člani smo bili vsi *pitomci*, bodoči rezervni oficirji. Ni bilo organiziranih obiskov bojišč iz 2. ali 1. svetovne vojne niti pogovorov z izkušenimi vojnimi ve- terani borci iz Zveze borcev. Zapisane so bile besede maršala Jugoslavije Josipa Broza – Tita: »U svakom ratu apsolutno do največeg izražaja dolaze rezervni ofi- ciri, kojih ima mnogo više. Zato je potrebno da kvalitet rezervnih oficira ne bude mnogo slabiji nego što je kod aktivnih ... (V vsaki vojni vsekakor pridejo najbolj do izraza rezervni vojaški oficirji, ki jih je mnogo več. Zato kvaliteta rezervnih vojaških starešin ne sme biti veliko slabša, kot je kvaliteta aktivnih ...)« Glede na zapisano in dejstvo, da je Teritorialna obramba SRS imela velik primanjkljaj rezervnih oficirjev, me preseneča, da politična in vojaška oblast nista namenjali več pozornosti in sredstev šoli za rezervne oficirje v Ljubljani. *Pitomci* moje gene- racije so imeli srednjo izobrazbo, precej pa nas je bilo takih, ki smo imeli civilno univerzitetno izobrazbo različnih strok. Nekateri so do univerzitetne izobrazbe prišli po služenju vojaškega roka, sam pa sem tik pred osamosvojitveno vojno opravil postdiplomski študij iz vojne zgodovine. Kljub opaženim in zapisanim pomanjkljivostim v šolanju za rezervne oficirje ocenjujem, da nas je JLA dob-

50 Mine presenečenja.

51 Vojaška knjižica Teropšič, str. 10.

Odobrana por. Josip	Podsetnik DATUM
Josip	že izpodenje nastave iz NNG
Tema	Nadim i pravila godanja poltnih ciljiva, vloga faktor naoniziranja
Cilj	Obrazovni: Obučiti i uvježbati vojake u pravilnim načinima godanja poltnih ciljiva te odložitvju negativni utjecaja, samostalje kojista, koooveranje ciljiva isceda vojnika po komandi i samostalno Kognitivni: razviti kod vojnika izpovan oarso poma naoniziranje, poveranju u isto kao i uvježbati da samo dobro obučeni vojnik može uspješno izvesti sve potrebne zadatke.

Prva stran prvega opomnika pitomca razvodnika ŠRO JLA Tomaža Teropšiča (osebni arhiv).

ro usposobila. »Dobro smo ispekli vojni znanat,«⁵² kar se je nedvomno pokazalo nekaj let kasneje v vojni leta 1991. V njej smo nekdanji *pitomci*, gojenci šole za rezervne častnike, uspešno poveljevali različnim enotam zmagovite Teritorialne obrambe Slovenije.

V šoli je bilo kar nekaj lepih ter manj lepih zgod in nezgod. V četi smo se usposabljali tudi za protidiverzantsko delovanje. Neke noči smo slišali znan zvočni alarm, nato pa kričanje nadrejenih. Mislili smo, da gre še za eno vajo. Šale je bilo konec, ko smo zagledali našega poročnika v polni bojni opremi. Izvedeli smo, da je na območju revirjev oborožena sovražna diverzantska skupina. Še bolj smo se zamislili, ko smo na *pince*⁵³ naložili zaboje bojnega streliva. Oddahnili smo si šele po daljši vožnji, ko so nam sporočili, da je nevarnost minila. Na *logorovanju* se je zgodil tragičen dogodek. Med nami je zakrožila vest, da je *pitomac* iz sosednjega voda naredil samomor z obešanjem na drevesu. *Pitomci* smo se o tem nekaj časa pogovarjali in ugotavljali morebitne razloge, a vse je ostalo le na nivoju pogovora. Uradne razlage o njegovi smrti nismo prejeli.

52 »Dobro smo se naučili vojaške obrti.«

53 Terenska vozila Pinzgauer.

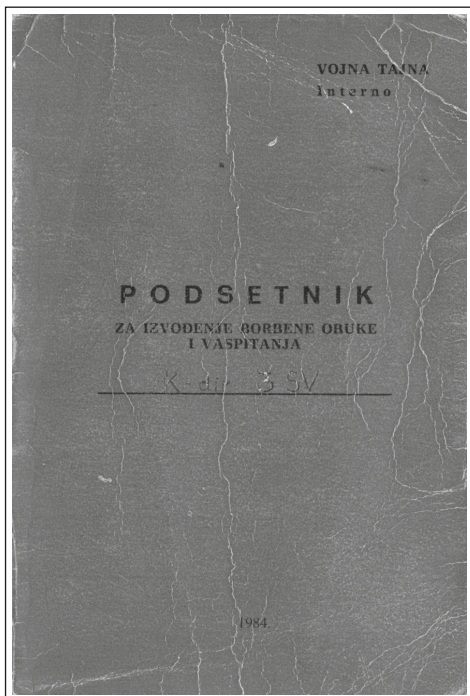

Suhi dnevni obrok v JLA (osebni arhiv).

Hrana v vojašnici v Ljubljani. Zajtrk, kosilo in večerjo smo imeli v jedilnici, dopoldansko malico pa navadno v učilnici. Spominjam se, da smo za kosilo imeli tri menije, a žal smo imeli *pitomci* le redkokdaj možnost izbirati med vsemi. Zaradi dolgega pouka smo prišli pozno na kosilo in seveda dobili od kosila le tisti meni, ki je ostal. Hrane je bilo dovolj ter v zadostni količini in kvaliteti, tako da ni bilo pretirane potrebe po prošnjah domačim za pošiljanje hrane. Menim, da je bila hrana prilagojena širšem okolju, v katerem je delovala vojašnica. So mi pa ostali v spominu razkuhan riž in *gumijaste* ribe. Takrat smo odšli v kantino in pokupili napolitanke in razne kekse. JNA je poznal tudi SDO-je.⁵⁴ To so bile škatle iz lepenke z različno konzervirano hrano od konzerv fižola do *vočnih kock*. Škatle so bile označene s črkami A, B, C, D, E ... in vsaka takšna škatla je imela drugačno vsebino. Zraven si dobil še tetrapak s sokom različnih okusov. Datumi konzerv so bili različni, od svežih do zelo oddaljenih. Na *logorovanju* smo dobili konzerve z datumom mojega letnika. Najprej nismo vedeli, ali bi jih pojedli ali ne? Ko pa smo jih odprli, je iz njih prijetno zadišalo. *Mesni doručak* je bil iz najboljšega mesa in brez masti. Pojedli smo jih s slastjo.⁵⁵ Nikakor pa nismo mogli

54 Suhi dnevni obrok.

55 Ob priložnosti smo se o tem neformalno pogovarjali z majorjem, odgovornim za idejnopoliški rad. Poučil nas je, da se morajo zaradi rokov trajanja hrane skladišča prazniti in nato znova napolniti. In pri tem dodal pričakovan odgovor: »Za armijo samo sve najboljše.«

Opomnik komandirja 3. strelskega voda Tomaža Teropšiča, JLA 1984 (osebni arhiv).

mačkem klubu, nato pa v polni bojni opremi odšli na združeno taktično vajo ZTV Udar 84, ki je potekala v okolici Mosta na Soči, kjer smo *pitomci* deseterji prevzeli vloge komandirjev pehotnih oddelkov. Postal sem komandir 1. oddelka 2. voda 3. pehotne čete. V oddelku sem imel 10 vojakov. Večina vojakov je imela poklicno izobrazbo, preostali le osnovno šolo. Bili so v povprečju pet do sedem let mlajši od mene. Večina jih je bila iz Srbije, nekaj tudi iz Vojvodine. Komandir čete je bil kapetan Nikolić.⁵⁷ Na vaji je bilo pestro. Sodelovanje s tanki. Kot krilni vojak enote na položaju sem ležal v travi in visoko nad seboj držal svojo kalašnikovko, da me po pomoti ne bi povozil tank. Ta je zelo hrupno pridrvel in se ustavil dva metra levo od mene in ustrelil s topom. Od pritiska me je dvignilo v zrak vsaj za

jesti konzerv z ovčjim mesom. Takrat je prišel na svoj račun pes *pitomca* iz okolice Ljubljane. Njegov lastnik je zato domov odnesel polno vojaško torbico konzerv, ki smo mu jih rade volje odstopili. Na voljo smo imeli tudi sadje, v spominu so mi ostala jabolka in banane, za zajtrk pa majhen zavitek masla, ki je bil vse prevečkrat zmrznjen, ker so ga kuharji dali prepozno ven iz hladilnikov. Če smo ga hoteli namazati na kruh, smo ga morali na razne načine zmehčati. Alkohol je bil v vojašnici prepovedan, ampak vojak se je vedno znašel. V *pitomački četi* je bilo alkohola zelo malo ali nič, saj smo se *pitomci* držali pravil glede alkohola v enoti.

Konec septembra 1984 se je *obuka za pitomce* uspešno končala.⁵⁶ Pred tem smo napredovali v činu. Na epoletah smo imeli po dva široka, rdeča lomljena traka, kar je pomenilo, da smo deseterji oz. poveljniki oddelkov. Okoli deset dni smo *zabušavali v pito-*

56 Kmalu po prihodu v NPČ smo od nadrejenih izvedeli, da je podobna šola za pehotne rezervne oficirje v Bileci in da je to vojaška šola z dolgoletno tradicijo. Jaz sem to vedel, saj je moj starejši brat pred mano končal to šolo. Po mojem spominu se nato o naših kolegih Bilečancih kaj veliko nismo pogovarjali. Tudi potem ko smo imeli že razpored v Teritorialni obrambi SRS, se kaj veliko o tem nismo pogovarjali. Le na kakšni vaji, ko smo se pogovarjali o tem, kje je kdo služil vojaški rok, sem izvedel, kdo je bil v ŠRO v Ljubljani in kdo v Bileci.

57 Podsetnik komandira streljačkog odeljenja Teropšič Tomaža z ZTV Udar 84. Dokument je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

četrt metra, od hrupa mi je še nekaj minut zvonilo v glavi, od dima pa tako ali tako nisem videl nič. Na podlagi zapisa v *podsetniku* ugotavljam, da nas je med vajo napadala pehotna četa iz Postojne. Po vaji smo se vrnili v vojašnico v Šentvid.

Ker sem imel dobre ocene in vojaško držo, sem ostal v Ljubljani⁵⁸ in konec oktobra 1984 prevzel 3. *streljački vod 2. pešadijske čete* v pehotnem polku, ki je bila nastanjena v nadstropju višje od NPCČ (vojna pošta 1132/43 Ljubljana). Skupaj z drugim stažistom (obramboslovcem) sva si dlje časa delila pisarno, ki je bila tudi najina spalnica. Komandir moje pehotne čete⁵⁹ je bil kapetan Ahmed Kulenović, ki je moje delo zelo cenil. S poročnikom Vertičem sva dežurala v vojašnici in ob tej priložnosti mi je dejal, da me je kapetan Kulenović na sestankih pri komandantu vojašnice večkrat pohvalil.

Vod je bil dobro voden, dobro usposobljen in z njim ni bilo velikih težav. Moj vod je bila Jugoslavija v malem,⁶⁰ a kljub temu v njem ni bilo nacionalističnih izpadov. Drugi del obveznega služenja vojaškega roka je bil manj naporen, a bolj odgovoren in je hitro minil. Odgovarjal sem za okoli 29 vojakov in tri komandirje oddelkov. Jezik je bil seveda srbohrvaški, le s Slovencema sem se izven službe pogovarjal v slovenskem jeziku. Bili smo *streljački*⁶¹ vod, zato smo bili oboroženi izključno s pehotnim orožjem sistema kalašnikov. Od osebne oborožitve smo imeli na voljo šest puškomitraljezov, enajst avtomatskih pušk in pištolo, vse dru-

58 Štirje pitomci so ostali v NPCČ, drugi štirje pitomci pa smo ostali v Sloveniji (Ljubljana, Kozina, Ankaran, karavla na meji z Avstrijo). Vsi drugi so dobili prekomande v vojašnice po vseh republikah SFRJ.

59 Njega je zamenjeval komandir voda v četi aktivni podoficir JLA starejši vodnik Stojan Trpkovski. Podsetnik za izvođenje borbene obuke i vaspitanja komandira 3. streljačkog voda Teropšić Tomaža. Podsetnik je iz leta 1984 in je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšića. Podsetnik je rdeče barve in žepne izdaje. Je pokončnega formata v dimenzijah 115 x 170 mm in ima okoli 100 listov. V zgornjem desnem vogalu platnice je natisnjeno VOJNA TAJNA Interno. Tiskali so ga v: Vojna štamparija – Beograd, Generala Ždanova 40 b. Podsetnik je brezčrten, le na začetku ima potiskane 3 liste v srbohrvaščini, ki so bili namenjeni seznamu vojakov. Na začetku podsetnika je objašnjenje, čemu služi podsetnik. »Podsetnik za izvođenje borbene obuke i vaspitanja koriste komandiri četa – baterija, vodova i odeljenja, i to isključivo za pisanje podsetnika za borbenu obuku i vaspitanje. Podsetnike za borbenu obuku i vaspitanje odobravaju predpostavljene starešine. Spisak vojnika odeljenja popunjavaju komandiri odeljenja a zadnjih 10-12 stranica koriste za zabeleške o svojim vojnicima (uspeh i zalaganje u borbenoj obuci i vaspitanju, disciplinske kazne, pohvale, nagrade itd.). Ovaj podsetnik treba da služi navedenim starešinama najmanje 6 (šest) meseci, a potom se predaje prepostavljenom starešini i uništava u četi – bateriji.«

60 Vvodu so bili zastopani državljani vseh republik in avtonomnih pokrajin SFRJ, razen Črne gore. Slovenci sta bila dva, prav tako dva Makedonci. Pet vojakov je bilo poročenih, nekaj pa je bilo takih, ki so jih dekleta zapustila med služenjem vojaškega roka. Nekateri so to še kar dobro prenesli, drugi pa slabše. Enega je to precej prizadelo, zato sem se z njim o tem večkrat pogovarjal. Menim, da mu je po tem bilo malo lažje. Večina fantov je imela poklicno izobrazbo, eden je imel magisterij znanosti, pastir s Šar planine pa je bil nepismen. Šest vojakov je iz različnih razlogov predčasno zapustilo vod.

61 Strelnski.

odobrava st. vodnik Teropšič Stojan	Podsetnik za izvođenje radove sa 3 SV za dan 16.1.85
1,2,3 čas	INŽ.O. T-10 Maskiranje
4,5,6 čas	NNG T-9 M6 82 mm
1,2,3 čas	INŽ.O. T-10 Maskiranje
NP	NP ₁ / Uvod u maskiranje Razj, cilj, značaj i vrste maskiranja a) demaskirajući znaci - osnovni demaskirajući znaci: obilježje i predmete: oslik, ulične, kape, ruke lokacije. Uklonjen (maskiranje)

Stran iz opomnika komandirja 3. strelsega voda Tomaža Teropšiča, JLA 1984
 (osebni arhiv).

go so bile *papovke* (polavtomatske puške).⁶² Komandirji smo imeli avtomatske puške z zložljivim kopicom, jaz pa še službeno pištolo JLA 7,62 mm M57. Skupaj z desetarji, dva sta bila še posebej dobra, smo na učnih urah vojake naučili vse, kar je moral znati vojak pehote. Teorijo smo se učili v vojašnici, prakso pa izvajali na poligonih zunaj vojašnice in na *logorovanju*, kjer so vojaki in desetarji spali v šotorih, sestavljenih iz maskirnih šotorskih platen. V takem šotoru je lahko spalo šest vojakov.⁶³ Na začetku so imeli vojaki problem s korakanjem. Malo več smo vadili, in ko so usvojili *strojevi korak*,⁶⁴ je bilo veliko lažje. Kot komandir voda sem korakal z njimi in tudi zato smo bili najboljši v polku, z izjemo *pitomcev*. Vmes pa so morali fantje seveda biti v pomoč v kuhinji in stražiti.⁶⁵ S komandirji in vojaki sem se dobro razumel, zato sem jih zjutraj 7. marca 1985 zadnjič postrojil v dve vrsti. Imel sem kratek nagovor, se z vsakim vojakom rokoval in pozdravil. Stažiranje sem uspešno opravil in sredi junija z ukazom predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije napredoval v čin podporočnika. Zadnjič sem napredoval konec leta 1989. Z ukazom komandanta Teritorialne obrambe SRS sem napredoval v čin (rezervnega) poročnika Teritorialne obrambe.⁶⁶ Čez slabi dve leti se je že začela nova vojna na tleh Slovenije.

Kmalu po zaposlitvi v Posavskem muzeju Brežice sem dobil vojaški razpored v Teritorialni obrambi Socialistične republike Slovenije. Leta 1985 sem postal komandir Zaščitnega voda Pokrajinskega štaba TO Posavja. Do vojne smo imeli več vojaških vaj, v osamosvojitveni vojni Slovenije leta 1991 pa sem bil kot rezervni poročnik TO najprej poveljnik voda v 135. protidesantni četi Teritorialne obrambe Brežice, nato poveljnik zaščitnega voda 25. Območnega štaba Teritorialne obrambe Republike Slovenije.⁶⁷

Po vojni so sledile reorganizacije Teritorialne obrambe Republike Slovenije in Slovenske vojske Republike Slovenije. Ustanavljale so se nove enote in kmalu so ustanovili 254. jurišni odred (254. JOd) vodne sestave, kjer sem bil namestnik poveljnika odreda. Sledilo je več eno- in večdnevni vojaški vaj. Štabni častniki smo se letno urili v štabnih veščinah, s celotnim odredom pa smo se osnovno usposabljali v novembru 1993. Vaja je trajala dvakrat po pet dni. Usposabljanje smo zaključili s taktično vajo JOd na premiku in v obrambi smeri pri minus 14

62 Podsetnik za izvođenje borbene obuke i vaspitanja komandira 3. streljačkog voda Teropšič Tomaža. Podsetnik je iz leta 1984 in je iz osebnega arhiva dr. Tomaža Teropšiča. Gre za precej debel brezčrtni zvezek, v katerega smo pitomci vpisovali opomnike za posamezno uro oz. dejanje, ki so ga nam nato lastnoročno odobravali nadrejeni s svojim podpisom. Platnici sta bili v rdeči barvi, na prvi strani pa je bila še letnica in napis VOJNA TAJNA Interno. Podsetnike je tiskala Vojna štamparija v Beogradu, Generala Ždanova 40 b.

63 Prav tam.

64 Strumni korak.

65 Glej op. 61.

66 Vojaška knjižica Teropšič, str. 11.

67 Tomaž Teropšič, Rezervni poročnik Tomaž Teropšič. Dr. Tomaž Teropšič, V uniformi maskirnih barv. Življenjepisi visokih častnikov Slovenske vojske iz Posavja. Zbornik vojaških življenjepisov. Brežice 2013, str. 235–246.

stopinj Celzija.⁶⁸ Sodeč po moji ohranjeni dokumentaciji, sem se konec leta 1999 zadnjič udeležil enodnevnega vojaškega usposabljanja v Vojašnici Cerklje ob Krki.⁶⁹ Ukinitev vojaškega razporeda pa so mi naredili 14. septembra 2009 v Krškem in mi jo vpisali v novo vojaško knjižico.⁷⁰ Kljub temu sem ostal v tesnem stiku z vojsko ter vojaško in vojno zgodovino. Tik pred vojno leta 1991 sem magistriral, po vojni pa še doktoriral iz vojne zgodovine Slovencev. Od takrat naprej se še bolj intenzivno ukvarjam z zbiranjem različnega gradiva ter s proučevanjem vojne in vojaške zgodovine Slovencev in pri tem odlično sodelujem z veteranskimi in domoljubnimi organizacijami, kjer najboljše uspehe dosegam ravno pri utrjevanju in promociji veteranskih organizacij ter domoljubju.⁷¹

Viri in literatura

Viri

Za proučevanje obravnavane tematike je na voljo zelo malo gradiva. Pri pisanju besedila sem se najbolj zanesel na lasten spomin in spomin pitomca Vasilije Maraša iz Brežic. Pri zbiranju podatkov o šoli so mi pomagali še visoki častniki Slovenske vojske Marjan Grabnar, Vlado Žgeč, Miran Fišer, Miha Butara, Peter Marendič in Venčeslav Ogrinc. Največ podatkov za sestavek pa sem črpal iz ohranjenega dokumentarnega gradiva iz osebne arhiva.

Literatura

O obravnavani tematiki najdemo v literaturi zgolj posamezne podatke, ki sem jih s pridom uporabil.

- Bolfek, Boris, Teritorialna obramba 1968–1990. Magistrsko delo. Filozofska fakulteta, Ljubljana 2009.
 Škola rezervnih oficira pešadije Bileća. Svetlost Sarajevo Štamparija – Trebinje, 1984;
 Butina, Vasja, Bilečanec Vasja. Ob 60. obletnici ustanovitve PŠRO v Bileći. Vasja Butina samozaložba, Ljubljana 2016.

68 Prav tam.

69 Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Uprava za obrambo Krško, Izpostava Brežice. Poziv vojaškemu obvezniku Tomaž Teropšiču na 1-dnevno vojaško usposabljanje 27. 11. 1999. Dokument je iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

70 Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, Uprava za obrambo Novo mesto, Izpostava Krško. Vabilo št. 830-35/2009-34 z dne 9. 9. 2009 Teropšič Tomažu zaradi ukinitve razporeda; Republika Slovenija, Vojaška knjižica št. BC 035520 Teropšič Tomaža. Knjižica je bila izdana v Brežicah 21. 4. 1994. Dokumenta sta iz osebne arhiva dr. Tomaža Teropšiča.

71 Pri pisanju sestavka sta mi z bogatim znanjem in izkušnjami pomagala teritorialca in vojna veterana, polkovnika Slovenske vojske Mitja Teropšič in Vasilije Maraš. Obema iskrena hvala. Zahvala naj velja še vsem drugim, ki so mi pomagali z informacijami in posredovali različno gradivo.

Kavar, Janez, Vojaška pošta 3215 Bileća. Združenje vojaških gornikov Slovenije, Bohinjska Bela 2018.

Teropšič, Tomaž, Rezervni poročnik Tomaž Teropšič. Dr. Tomaž Teropšič, V uniformi maskirnih barv. Življenjepisi visokih častnikov Slovenske vojske iz Posavja. Zbornik vojaških življenjepisov. Brežice 2013.

Bojan Kuntarič in Polde Kožar, Naborniku na pot. Založba Borec, Ljubljana 1989.

Povzetek

Nekdanji slušatelj PŠRO JLA Tomaž Teropšič iz Brežic obuja spomine na svoje vojaško usposabljanje s posebnim poudarkom na pehotni šoli za rezervne oficirje v Šentvidu pri Ljubljani. Opiše tudi postopek nabora v vojsko. Pehotna šola za rezervne oficirje v Sloveniji je bila v kasarni Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani. Bila je na širšem območju nekdanjih škofovih zavodov. Šola je delovala od leta 1974 do leta 1987. Šola je bila 1. četa pehotnega bataljona. Četa je bila sestavljena iz treh vodov. ŠRO v Ljubljani je bil samo za *pitomce* iz Slovenije, tudi komandirji oddelkov so bili Slovenci. V šoli so *pitomce* usposobili za komandirje vodov, saj so jim dali znanje za uspešno vodenje pehotnih vodov. Z dodatnim usposabljanjem in znanjem so lahko napredovali v činu in dolžnosti. Z ustanovitvijo šole so oblasti želele zagotoviti kader za potrebe partizanskih enot Socialistične republike Slovenije po rezervnih oficirjih. S šolanjem so želeli zagotoviti redni letni dotok 180 rezervnih oficirjev. V PŠRO v Ljubljani se je šolalo 13 generacij *pitomcev*, kar zneso okoli 1300 rezervnih oficirjev.